

RATNA PROŠLOST NAŠIH NARODA I NARODNOSTI

KNJIGA DVJESTO JEDANAESTA

MONOGRAFIJA JEDINICA NOV I PO JUGOSLAVIJE

Knjiga pedeset prva

UREĐIVAČKI ODBOR:

RAHMIJA KADENIC, general-pukovnik, predsjednik; članovi: ALI ŠUKRIJA; RISTO DŽUNOV; DAKO PUAC, general-pukovnik; ŽIKA STOJŠIĆ, general-potpukovnik; FABIJAN TRGO, general-potpukovnik, VELJKO MILADINOVIC, general-potpukovnik; JOCO TARABIC, general-potpukovnik; ANDRO MILANOVIĆ; METODIJE KOTEVSKI, general-potpukovnik; MILAN DALJEVIĆ, general-potpukovnik; SVETOZAR ORO, general-major; AVGUST VRTAR, general-major; MIŠO LEKOVIC, pukovnik; AHMED DONLAGIĆ, pukovnik; VIKTOR KUCAN, pukovnik; RADOMIR PETKOVIC, pukovnik, glavni urednik

Urednik:

MOMČILO KALEM, potpukovnik

Stručni redaktor

MILAN KAVGIĆ, pukovnik

Recenzenti:

STEVO PRAVDIĆ, pukovnik; VIKTOR KUCAN, pukovnik

VOJNOIZDAVACKI ZAVOD

ZDRAVKO B. CVETKOVIĆ

SEDAMNAESTA
SLAVONSKA
NOU BRIGADA

BEOGRAD, 1978.

*U FINANSIRANJU DJELA UČESTVOVAO JE OPĆINSKI ODBOR
SUBNOR GRUBIŠNO POLJE*

UKD 355.486-531.16 (497.13) »1942/1945«

CVETKOVIĆ, ZDRAVKO

Zdravko B. Cvetković: SEDAMNAESTA SLAVONSKA NOU
BRIGADA.

Beograd, Vojnoizdavački zavod, 1978; str. 332+(2); 8°

(Ratna prošlost naših naroda i narodnosti, knj. 211. Mono-
grafije, knj. 51)

Od Voćina, gdje je formirana 29. XII 1942, ratni put 17. udarne
brigade vodio je preko Slavonije, Moslavine, Hrvatskog Za-
gorja, Turopolja, Banije, Bosne i Srbije. Učestvovala je u
borbama za oslobođenje Beograda, oktobra 1944, i u završnim
operacijama za oslobođenje zemlje. U borbama, koje je vodila
dvije i po ratne godine, kroz brigadu prošlo je oko 4.000 bo-
raca. Njih oko 800 palo je u borbi za slobodu.

**KNJIGA JE POSVEĆENA BORCIMA, POSEBNO ONIMA
KOJI SU, ŽRTVUJUĆI SE NESEBIČNO U NARODNOOSLOBO-
DILAČKOJ BORBI I SOCIJALISTIČKOJ REVOLUCIJI, KRVLJU
I KOSTIMA OBILJEŽILI RATNI PUT 17. UDARNE SLAVONSKE
BRIGADE, I UGRADILI SVOJE ŽIVOTE U TEMELJE TITOVE
JUGOSLAVIJE, BRATSKE ZAJEDNICE RAVNOPRAVNIH NARO-
DA I NARODNOSTI.**

A U T O R

UVOD

Krajem 1941. ustanak u Slavoniji ima već duboke korijene, što je posljedica organizovanog djelovanja organizacija KPH u Slavoniji još od početka ustanka. Na tom području bilo je 117 organizacija sa oko 800 članova i 450 kandidata za članove Partije i oko 800 članova SKOJ-a, od kojih su većina bili Hrvati. Unatoč teškoćama, i subjektivnim i objektivnim, već u junu, julu, avgustu i kasnije, a prema direktivama Partije, posebno poslije četvrtojulskog proglasa CK KPJ i Savjetovanja CK KPH od 8. i 9. jula 1941, stvaraju se udarne grupe na području Osijeka, Okučana, Banove Jaruge, Slavenskog Broda, Novske, Orahovice, Našica, Pakraca i nekih drugih gradova. Do kraja septembra 1941. u Slavoniji je formirano 9 partizanskih grupa, od kojih je 4. oktobra formiran NOP odred »Matija Gubec« (Psunjski) a 22. oktobra — Papučko-krndijski NOPO.

I pored raznih teškoća organizovana borba u Slavoniji, predvođena komunistima, neprekidno se širi i hvata čvrste pozicije u narodu. Krajem oktobra i u novembru organizacije KPH na terenu prišle su stvaranju odbora NOF, AFŽ, omladine i pripremama za stvaranje i prvih organa narodne vlasti.

Po direktivi CK KPH u Brusniku (kod Pakraca) održano je 23. decembra 1941. savjetovanje političkih i vojnih predstavnika partijskih i partizanskih rukovodstava Slavonije. U prisustvu člana CK KPH Pavia Gregorića 24. decembra formiran je Prvi slavonski narodnooslobodilački partizanski bataljon.

Slavonija postepeno postaje jedna operacijska cjelina sa jasnim planom razvoja ustanka. Partija svojim organi-

zovanim radom sve više utiče da narod shvati da je tzv. Nezavisna Država Hrvatska tamnica ne samo za srpski nego i za hrvatski narod. Progoni, prije svega komunista zatim Srba, Jevreja i Roma, a na udaru su bili i svi Hrvati koji nisu uz novi režim, bili su sve drastičniji.

U martu 1942. formiran je 1. slavonski NOP odred, a ubrzo i štab 3. operativne zone. U junu se formira i Treći bataljon ovog odreda. Krajem maja i polovinom juna u Slavoniju dolaze Banijska proleterska četa i Prvi proleterski bataljon Bosanske krajine poslije teških borbi na Motajnici. To još više doprinosi zamahu pokreta na ovom području.

Već u augustu 1942. u Slavoniji je pod oružjem oko 1.700 boraca. To je omogućilo da se nešto kasnije formira i 2. slavonski NOP odred, pa je područje 3. operativne zone u operativnom pogledu pokriveno bataljonima ova dva partizanska odreda. Prvi odred izvodi borbena dejstva na Psunju i Ravnoj gori a Drugi odred na Papuku, Krndiji i Dilju.

Uporedo sa oružanim formacijama, stvaraju se i organi nove narodne vlasti, narodnooslobodilački odbori. Prvi se pojavljuju već krajem 1941, a polovinom 1942. u Slavoniji je bilo oko 140 mjesnih NOO-a.¹

Stvorena je i veća slobodna teritorija, koja je u julu 1942. obuhvatala oko 120 sela, a krajem te godine oko 150 sela, pretežno u predjelu slavonskih planina.

Takav razvoj NOP-a omogućio je i stvaranje Prve slavonske brigade polovinom oktobra 1942. Time je Slavonija dobila pokretnu, manevarsku, udarnu snagu, koja je bila u stanju da postiže i krupnije vojne pobjede. Pokret se razvija u širinu; u njemu učestvuju svi narodi i narodnosti Slavonije: Hrvati, Srbi, Česi, Mađari i dr. Sve veći priliv novih boraca dovodi do stvaranja novih brigada. Tako je krajem decembra 1942. uslijedilo formiranje Šesnaeste i Sedamnaeste brigade i u isto vrijeme i prve divizije u Slavoniji pod nazivom Četvrta divizija (kasnije, maja 1943, dobila je naziv 12. divizija).

1 Zbornik br. 2 od 1964. Historijskog instituta Sl. Broda (u daljem tekstu Zbornik HIS). O pojavi i razvitku narodnooslobodilačkih odbora u Slavoniji do Prvog zasjedanja AVNOJ-a, dr Zdravko Krnić.

U tom periodu formiraju se i psunjsko i papučko-krndijsko partizansko vojno područje. Bile su to prve veće organizovane vojnoteritorijalne ustanove u Slavoniji.

Naše snage brojale su u to vrijeme oko 6.000 boraca (12. brigada, 16. omladinska brigada »Jože Vlahović« i 17. brigada, 1. i 2. partizanski odred i Bilogorska partizanska četa, te jedinice pozadinskih ustanova). Tim jedinicama rukovodio je štab 3. operativne zone. Odnos snaga u živoj sili bio je 3,5:1 a u tehnici daleko veći u korist neprijatelja. No, i pored brojčane i tehničke premoći neprijatelja, naše snage stalno izvode ofanzivna dejstva i imaju inicijativu, što je naročito dolazilo do izražaja u vještom korišćenju operativno-taktičkih slabosti neprijateljevog rasporeda.

Početkom 1943. godine neprijatelj u Slavoniji ima oko 20.000 vojnika², svrstanih u:

1. gorsku ustašku diviziju »Ante Pavelić« sa štabom u Daruvaru;

3. pješadijsku domobransku diviziju sa štabom u Tuzli, Slavonskoj Požegi ili Slavanskom Brodu;

187. njemačku rezervnu diviziju u Podravini sa štabom u Zagrebu, Bjelovaru ili Osijeku;

Slavonski zdrug (jačine 3—7 bataljona) sa sjedištem u Slavanskom Brodu;

1. bataljon »ES« (Einstazstaffel, sastavljen od domaćih Nijemaca, kulturbundovaca — članova Kulturnog saveza) »Princ Eugen« u s. Kuli i Bektežu i 2. »ES« bataljon u s. Dulavcu.

U svim većim, važnijim naseljima u Požeškoj kotlini, Podravini i Posavini nalazile su se locirane samostalne ustaške satnije.

Podoficirska škola i konjička satnija (četa) nalazile su se u Virovitici.

2 Arhiv Vojnoistorijskog instituta (u daljem tekstu: Arhiv VII), reg. br. 1/6, k. 881. Admiral Mate Jerković: »Borbe u Slavoniji za vrijeme četvrte i pete neprijateljeve ofanzive«, str. 7—9, izdanje VII, Beograd 1951.